

Eğın Mânilerine Biçimsel Açıdan Bir Bakış

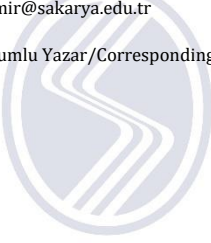
A Stylistic Perspective on Eğın Mâni

Ezgi Öztürk¹
Sertan Demir^{2*}

¹ Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Bilimleri, Sakarya, Türkiye,
ezgi.ozturk10@ogr.sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Ses Eğitimi Bölümü, Sakarya, Türkiye,
sdemir@sakarya.edu.tr

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Geliş Tarihi/Received: 21.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 05.04.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
06.04.2024

Öz: Mâni, anonim Türk halk edebiyatı nazım biçimlerindedir. Dört dizeden oluşur ve hece ölçüsü ile yazılır. Genellikle hecenin yedili kalıbıyla yazılan mâniler; 8'li, 11'li, 13'lü hece kalıpların da olabilirler. Dört dizeden oluşan diğer nazım biçimlerinde olduğu gibi mânilerde de az sözle çok şey ifade eden özlü bir yapı görülmektedir. Mâniler halk edebiyatı ile ilgili incelemelerde genellikle söylendikleri yöreden ziyade içerikleriyle öne çıkarlar. Eğın'de söylenen mânilerin ise bu duruma istisna oluşturacak biçimde yörenin ismi ile öne çıktığı; yörenin coğrafi, kültürel ve sosyolojik özelliklerini yansıtarak kendine özgü mâni geleneğini oluşturduğu görülmektedir. Eğın diğer ismiyle Kemaliye Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde bulunan Erzincan iline bağlı bir ilçedir. Daha önce Diyarbakır, Sivas, Malatya, Elazığ'a da bağlı olan ilçe; kültürel bir kesişim noktası oluşturmuştur. İlçenin arazi yapısının dağlık ve engebeli oluşu ulaşımı son derece güçleştirirken bu durum ekonomik faaliyetlerin kısıtlı olması sonucunu doğurmuştur. Memleketlerinde iş bulamayan Eğınliler çareyi çalışmak için başka yerlere, özellikle de İstanbul'a, gitmekte bulmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde sarayın et ve odun kethüdalığı Eğınlilere verilmiştir. Fermanla kadınların Eğın dışına çıkmaları yasaklanmıştır. Eğınliler erkekler eşlerini ve çocuklarını bırakarak İstanbul'a çalışmaya gitmişlerdir. Eşini gurbete gönderen, yıllarca onun yolunu hasretle gözleyen Eğınliler kadınlar ise bu duygularını mâni söyleyerek dile getirmişlerdir. Çalışmamızda doksan iki adet Eğın mânisi biçimsel açıdan incelenmiştir. Hece ölçüsü, durak kalıbı, uyak çeşidi, uyak örgüsü ve konuları itibarıyla yapılan incelemeler sonucunda Eğın mânilerinin sahip olduğu genel özellikler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mâni, Eğın, Anonim Halk Edebiyatı, Nazım Biçimi

Abstract: Mâni is a verse form of anonymous Turkish folk literature. It consists of four lines and is written in syllabic meter. Mânies are usually written in the seventh pattern of syllable; they can also be in eight, 11, 13 syllable patterns. As in other verse forms consisting of four lines, mânies also have a concise structure that expresses a lot with few words. In studies on folk literature, mânies are usually emphasized with their content rather than the region in which they are sung. It is seen that the mânies sung in Eğın stand out with the name of the region as an exception to this situation; reflecting the geographical, cultural and sociological characteristics of the region and forming its own unique mâni tradition. Eğın, also known as Kemaliye, is a district of Erzincan province in the Upper Euphrates section of the Eastern Anatolia region. The district, which was previously connected to Diyarbakır, Sivas, Malatya, Elazığ, has been a cultural intersection point. While the mountainous and rugged terrain of the district makes transportation extremely difficult, this has resulted in limited economic activities. The people of Eğın, who could not find a job in their home towns, found the solution by going to other places, especially to Istanbul, to work. In the last periods of the Ottoman Empire, the palace's meat and firewood coffee house was given to the people of Eğın. By edict, women were forbidden to leave Eğın. Men from Eğın left their wives and children and went to work in Istanbul. The women of Eğın, who sent their husbands abroad and longed for him for years, expressed their feelings by singing mâni. In our study, ninety-two Eğın mânies were analyzed stylistically. As a result of the examinations made in terms of syllable meter, stop pattern, rhyme type, rhyme pattern and subjects, the general characteristics of the mânies of Eğın were revealed.

Keywords: Mâni, Eğın, Anonymous Folk Literature, Verse Form

Extended Abstract

Mâni is one of the anonymous Turkish folk literature verse forms. The verse form of mâni is quatrain. They are written in syllable meter. In mâni verse form, 7, 8, 11 and 13 patterns of syllable are used. The most commonly used syllable meter is the 7's pattern. Mânis are anonymous; the singer is unknown. The rhyme pattern of the mânis is generally "a a a b a".

Eğin, also known as Kemaliye; It is a district of Erzincan province. It is located in the Eastern Anatolia region. Before Erzincan, it was connected to Diyarbakır, Sivas, Elazığ and Malatya. This situation has culturally nourished and enriched there region. Eğin has a mountainous and rugged structured due to its geographic location. Transportation is quite difficult. In order to go anywhere else from Eğin, the high mountains and winding roads must be overcome.

There are various elements that make up the culture of a region. Geographic location is one of these elements. The geography of Eğin, which is in the transition zone of the surrounding provinces, but at the same time closes it to interaction with other places, so to speak, making it sheltered, has created the culture of Eğin and made it rich and unique at the same time. The geographical structure of the region has resulted in limited economic activities. The people of Eğin, who could not find work in their hometowns, found the solution by traveling to other places, especially to Istanbul, to work.

From the fifteenth century onwards, migration from Eğin to Istanbul began. The palace's meat and firewood coffee man ship was given to the people of Eğin. An edict prohibited women from leaving Eğin. This situation paved the way for the women of Eğin to be separated from their husbands and to experience the pain of expatriation with in themselves. Women expressed this longing for their husbands by singing mâni and tried to console their hearts. They embroidered their longing for their husbands, their expatriation, their hope and even their reproaches against the lover who never returned to them in these mânis.

Going to work in Istanbul became a tradition after there public; the people of Eğin continued to work as butchers, carpenter and grocers in Istanbul.

The problem of the study is the sentence "What are the characteristics of Eğin mânis?".

Sub-problems of the study;

What is the syllable meter of Eğin mânis?

Which stop patterns of syllable meter are used in Eğin mânis?

What is the rhyme type of Eğin mânis?

What is the rhyme pattern of Eğin mânis?

On which subjects were the mânis of Eğin written? Questions constitute.

The aim of the study is to reveal the general characteristics of Eğin mânis in formal and the matter terms.

While preparing this study, document analysis method, one of the qualitative search methods, was used.

The literature review of this study consists of articles, theses and books written on Eğin and Eğin mâni and folk songs. The universe of the study consists of the mânis in the book *Mânis Sung in Eğin*, published by Füsün and Kanber Durna in 2021. The sample consists of ninety-two mânis selected from this book.

In our study, ninety-two Eğin mânis were analyzed in terms of syllable meter, rhyme type, rhyme pattern, stop pattern and topics.

Ninety-two mânis, which constitute the sample of the study, were analyzed in terms of syllabic meter.

Three lines of seven mânis have 11'li; one line has a different syllable count,

It was determined that the first lines of five mânis were written in octet sand the other lines were written in seventh syllable meter. Three truncated mânî were excluded from the syllabic meter analysis. A total of 77 mânî were included in the percent age ratiore lated to syllabic meter. 71% of Eğin mânis consist of eleven, 22% of seven, 4% of eight, 3% of five syllable meter.

Ninety-two mânî, which constitute the sample of the study, were analyzed in terms of rhyme types. The percent age evaluation was made over 88 mânis by excluding three mânis with out rhyme. Of the mânis of Eğin, 56% were written with full rhyme, 20% with half rhyme, 17% with rich rhyme, 3% with pun rhyme, and 1% with bronze rhyme.

Out of theninety-two mânis constituting the sample of the study, three truncated mânis and six five-line mânis were excluded and the percent age ratio was realized over 82 mânis.

Eğin mânis; 81% a a a b

7% a a a b

6% a a b b

3% a a a a

2% a b a b

%1 is written with a b b b rhyme pattern.

The verses of ninety-two mânis, which constitute the sample of the study, were analyzed in terms of stop patterns. The number of verses with the same stop pattern was summed up and the percent age rate was formed. Ninety-two mânis constituting the sample of the study were analyzed in terms of their subjects. According to Eğin mânis;

20% love/affection

8% separation

16% separation and longing

8% separation and expatriation

15% of the mare about separation and love and the other

7% are about separation and love.

In studies on folk literature, mânis are usually emph a sized with their contentr at herth an there gion in which they are sung. It is seen that the mânis sung in Eğin stand out with the name of there gion as an exception to this situation; reflecting the geographical, cultural and sociological characteristics of there gion and creating it sow nunique mânî tradition.

In our study, ninety-two Eğin mânis were analyzed in terms of syllable meter, rhyme type, rhyme pattern, stop pattern sand topics. The analyzed mânis were taken from the book titled Mânis Sung in Eğin, published by Füsün and Kanber Durna in 2021. The following results were reached in these analyzes.

71% of Eğin mânis are written in eleven syllable meter.

The rhyme type of 56% of Eğin mânis is full rhyme.

44% of Eğin mânis have a syllable meter of 6+5 stops.

81% of the mânis of Eğin were written with the rhyme pattern "a a b a".

While 20% of Eğin mânis are about "love / love" themes, 17% are about "separation and longing" themes.

In Eğin mânis, the words "yar, agam, hazel, separation, Eğin, longing, my beloved, agam, letter, can, rose, snow, wind, flood, coal, coal, rose, blood, cry, coy, twig, branch, sıla, nightingale" are mostly used.

According to this; Eğin mânis are written with 6+5 stop sand eleven syllable meter using "a a b a" rhyme pattern and complete rhyme; the theme sare love/affection, separation and longing.

1. Giriş

Mâni, anonim halk edebiyatı nazım biçimlerindedir. Mâni nazım biçiminin kökeni hakkında muhtelif görüşler ortaya konmuştur.

Mâniye "Usulsüz, darpsız elhan ile teganni olunan vezinsiz, manasız güfte" diyenler yanında, Teevvühata müteallik esvattan ibaret elhan ki ekseriya bir şarkı veya taksimiptidasında taganni olunur", "Bir şarkı veya taksimiptidasında taganni olunan elhan, şarkı". Hüseyin Kazım Kadri, mâninin kelime olarak hangi dilden geldiğinin bilinmediğini (?) işareti ile belirterek "Halk edebiyatının bir tarz-ı mahsus ki ekseriya dört ve bazen altı mısradan teşekkül eder ve hece vezninin (parmak hesabı) yedilisiyle söylenir." demektedir, Evliya Çelebi'den aktardığı ve mâninin makamla söylendiğini belirten ifadeler yer vermektedir. Fuad Köprülü, Veled Çelebi ve Pertev Naili Boratav mâni kelimesinin Arapça "mâ'nâ" kökünden geldiği görüşündedirler (Albayrak, 2010, s. 370-371)

Çalka (2022), çalışmasında mâni nazım biçimini "Türk halk şiirinin en küçük nazım biçimi" şeklinde açıklamıştır. Çalışmada mânilerin anonim olduğu, dört dizeden oluştuğu, hecenin yedili kalıbıyla yazıldığı, uyak düzeninin ise "a a b a" şeklinde olduğu belirtilmiştir. Mânilerin az da olsa sekiz ve on bir heceden oluşan örneklerinin bulunduğu, sayıları az da olsa beş, sekiz, on, on bir ve on dört dizeden oluşan mânilerinde de olduğu belirtilmiştir. Birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan mânilerin üçüncü dizelerinin çoğunlukla serbest olduğuna; mânilerin tam, kesik, cinaslı, yedekli, artık şeklinde olan çeşitleri bulunduğu değinilmiştir. (s. 42).

Dilçin (2009), çalışmasında mânilerin oluşturulurken ilk iki mısrasının uyağı doldurmak ya da ana konuya giriş yapmak için söylendiğini belirtmiştir. Genellikle asıl söylenmek istenen düşünceyle anlam yönünden ilgisi pek yokmuş gibi görünse de konuya bağlı olarak yorumlanabileceğini, üçüncü mısranın serbest olması mâni söyleyene kolaylık sağladığını, mâninin temel duygusunun ve son dizede ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Mâniyi oluştururken anlamlı bir mısra ya da uyak bulunmadığında ilk mısrada hitap şeklinde tekrar edilmesiyle mısranın doldurulduğu veya çeşitli çağrışımlar oluşturabilecek uydurma bir sözcükle uyağın sağlanabileceği; mânilerin başlıca konusunun aşk olduğu, bunun dışında türlü konularda da yazılabileceği belirtilmiştir. (s. 279).

Ayrıca mısra sayısının dörtten fazla olduğu mânilerin de bulunduğu; bu tür mânilerin genellikle birinci mısrasının hece sayısının yediden az olduğu, mısra sayısı dörtten çok olan mânilerin uyak düzeninin farklı olduğu ve beş mısralı mânilerin uyak düzeninin a x a x a şeklinde olduğu ifade edilmiştir.

Gidene bak gidene/ Güller sarmış dikene / Mevla sabırlar versin / Gizli sevda çekene

Keten gömlek beden dar / Beni koyup giden yar / Sen bana kıymaz idin / Sana bir öğreten var.

Sabah oldu uyan yar / Misk anbere boyan yar / Yastık seni incitir / Gel göğsüme dayan yar

Bahar gördüm yaz gördüm / Güzel gördüm naz gördüm / Her tarafı dolaştım/ Senin gibi az gördüm (Dilçin, 2009, s. 279-280).

Eğın, Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde yer almaktadır. Eğın, yeni adıyla Kemaliye, iki dağ arasında, dar bir vadi üzerine kurulmuş, yerleşim alanı sınırlı, bir yandan Fırat'ın kolu olan Karasu'nun aktığı küçük bir bölgedir. Bir süre Diyarbakır'a, Sivas'a ve Elazığ'a, sonra da Malatya'ya bağlanan bu ilçe, 1938 yılında çıkarılan kanunla Erzincan'a bağlanmıştır (Şimşek, 2011, s. 952).

Kemaliye bu konumuyla doğal ve beşeri özellikleri bakımından Erzincan, Elazığ ve Malatya illeri arasında bir geçiş sahası durumundadır. İlçenin arazi yapısının dağlık ve engebeli oluşu ilçe dışındaki ulaşımı son derece zorlaştırmaktadır. Çevredeki il ve ilçe merkezleriyle olan ulaşım güclüğü yanında özellikle Fırat ırmağından kaynaklanan ilçe içi ulaşım sorunları da söz konusudur. Yıllarca Fırat'ın iki yakasındaki köylerin birbirleriyle ve ilçe merkezleriyle olan ulaşım bağlantısı ilkel yöntemlerle yürütülmüş, bu durum kitaplara ve filmlere dahi konu olmuştur. Dağlık, engebeli bir topoğrafyanın hakim olduğu yörede, yüksek dağ kütleleri tüm heybetiyle karşımıza çıkar. (Akpınar, 2012, s. 260). Eğın'den başka bir yere gitmek için bu yüksek dağların ve virajlı yolların aşılması gerekmektedir.

Bir yörenin kültürünü meydana getiren çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Coğrafi konum bu unsurların başında gelmektedir. Eğın'ın çevre illerin geçiş etki sahasında olan ama aynı zamanda onu diğer yerlerle etkileşime kapatan deyim yerindeyse korunaklı bir hale getiren coğrafyası Eğın kültürünü oluşturmuş, onu zengin aynı zamanda da özgün kılmıştır. Yörenin coğrafi yapısı ekonomik faaliyetlerin kısıtlı olması sonucunu doğurmuştur.

Demir (2007) Osmanlı'daki Celali İsyamları, Ermeni çatışmaları ve eşkıya yağmalarının yaşam şartlarını zorlaştırdığına, bunların insanları göçe sevk eden sebeplerden olduklarına dikkat çekmiştir. (s. 19) Memleketlerinde iş bulamayan Eğınliler çareyi çalışmak için başka yerlere, özellikle de İstanbul'a, gitmekte bulmuştur.

"Eğınlinin gurbetçiliği 15. yüzyıla kadar uzanır. Türk ve Müslüman nüfusun artırılması için, sarayın önce et sonra da odun ve kömür kethüdalığı Eğınlilere verilmişti. İlgili fermanlarda kadınların Eğın dışına çıkmaları da yasaklanmıştı. İşte bu dönemden başlayan ve uzun yıllar devam eden gurbetçilik birçok sosyolojik ve trajik sonuçlar doğurmuştur.

Mâni geleneğinin çok köklü ve orijinal biçiminin ortaya çıkması bu sonuçlardan biridir. Büyük çoğunluğunu kadınların söylediği mâniler; genellikle gurbet, hasret, özlem, hüznün, mutsuzluk gibi duyguları yansıtırken, umudu, yaşama ve kavuşma sevincini de yansıtmışlardır." (Durna, 2021, s.1).

Çalışmanın problemini "Eğın mânilerinin özellikleri nelerdir?" cümlesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın alt problemlerini;

Eğın mânilerinin hece ölçüsü nedir?

Eğın mânilerinde hece ölçüsünün hangi durak kalıpları kullanılmıştır?

Eğın mânilerinin uyak çeşidi nedir?

Eğın mânilerinin uyak örgüsü nedir?

Eğın mânileri hangi konularda yazılmıştır? soruları oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı Eğın mânilerinin biçimsel ve tematik açıdan genel özelliklerini ortaya koymaktır.

2. Yöntem

Bu çalışma hazırlanırken nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, bir vaka(olay) ya da durum hakkında bilgi edinilebilen yazılı materyallerin incelenerek araştırma problemi ile ilgili görüş, fikir ve düşüncelerin analizini kapsar. Özellikle alan/saha araştırması dışındaki tarihi veri içeren araştırmalara ya da belgelere dayalı olgubilim, kuram oluşturma gibi nitel araştırmalarda öne çıkan bir yöntemdir (Şen, Şen ve Akçay, ed. 2022).

Bu çalışmanın literatür taramasını Eğin, Eğin mâni ve türküleri üzerine yazılan makale, tez ve kitaplar oluşturmaktadır. Çalışmanın evrenini Füsün ve Kanber Durna'nın 2021 yılında yayınlamış oldukları Eğin'de Söylenen Mâniler kitabındaki, mâniler oluşturmaktadır. Örneklemini ise bu kitaptan seçilen doksan iki adet mâni oluşturmaktadır.

Çalışmamızda doksan iki adet Eğin mânisi; hece ölçüsü, uyak çeşidi, uyak örgüsü, durak kalıpları ve konuları bakımından incelenmiştir.

3. Bulgular

3.1. Eğin mânilerinin hece ölçüsü bakımından incelenmesi

Şiiri oluşturan mısraların her birindeki hece sayısının eşit olmasına dayanan ölçüye hece ölçüsü denir. Çalışmanın örneklemini oluşturan doksan iki adet mâni hece ölçüsü bakımından incelenmiştir.

Sırasıyla 11'li ve 7'li hece ölçüsü ile yazılan mâniler verilmiştir.

Sabahtan uğradım şafak alaca
Ben yârimi düşte gördüm çalaca
Ela gözlerini sevdiğim ağam
Uyandım ki doymamışım doyaca.

Kaşların yaydır bana
Gözlerin aydır bana
Ben ölsem canım kurban
Sen ölsem vaydır bana

Yedi adet maninin üç dizesinin 11'li; bir dizesinin farklı hece sayısında olduğu; beş adet maninin ilk dizelerinin sekizli; diğer dizelerinin yedili hece ölçüsüyle yazıldığı tespit edilmiştir. Üç adet kesik mâni hece ölçüsü incelemesinin dışında tutulmuştur. Toplam 77 adet mâni hece ölçüsü ile ilgili yüzdeler oranlamaya alınmıştır.

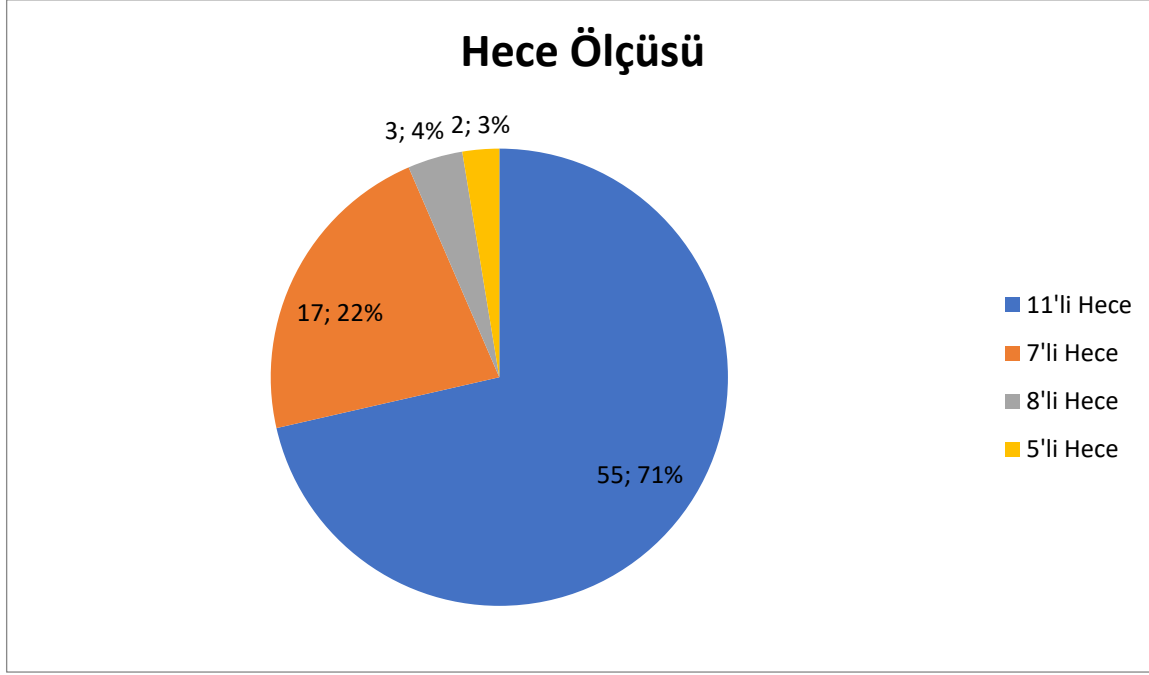
Tablo 1

Eğin Mânilerinin Hece Ölçüsü Dağılımı

5'li Hece	2
7'li Hece	17
8'li Hece	3
11'li Hece	55
Kesik Mâni	3

Grafik 1

Eğîn Mânilerinin Hece Ölçüsü Dağılımı

Bu grafiğe göre, Eğîn mânilerinin %71'i on birli, %22'si yedili, %4'ü sekizli, %3'ü beşli hece ölçüsünden oluşmaktadır.

3.2. Eğîn mânilerinin uyak çeşidi bakımından incelenmesi

Şiirde mısra sonlarında bulunan ve şiirin ahenkli olmasını sağlayan ses benzerliklerine uyak/kafiye denir. Tek ses benzerliği yarım, iki ses benzerliği tam, ikiden fazla olan ses benzerlikleri zengin uyağı oluşturur. Mısra sonundaki bir sözcüğün diğer mısradaki sözcüğün içinde olmasına tunç uyak, yazılışları aynı ama anlamları farklı olan iki sözcüğün uyak oluşturmaya ise cinaslı uyak denmektedir. Çalışmanın örneklemini oluşturan doksan iki adet mâni uyak çeşitleri bakımından incelenmiştir. Uyaksız olan üç adet mâni dışarıda tutularak yüzdelik değerlendirme 88 adet mâni üzerinden yapılmıştır.

Aşağıda sırasıyla tam uyak, yarım uyak, zengin uyak ve cinaslı uyağa sahip olan mâni örnekleri verilmiştir.

Sarı güller sararıp da solunca
Hasiretlik yüreğime dolunca
Anar sizi zaman zaman ağlarım
Erzurum dağında akşam olunca

Bülbül ne yatarsın çukur ovada
Eşin arar seni bulmaz yuvada
Bana derler neyin kaldı sılada
Hiç demezler kara gözlün ağlıyor

Sabahtan uğradım şafak alaca
Ben yârimi düşte gördüm çalaca
Ela gözlerini sevdiğim ağam
Uyandım ki doymamışım doyaca
Oda senin oda senin

Ev senin oda senin
Bir kuru canım kaldı
Dilersen o da senin

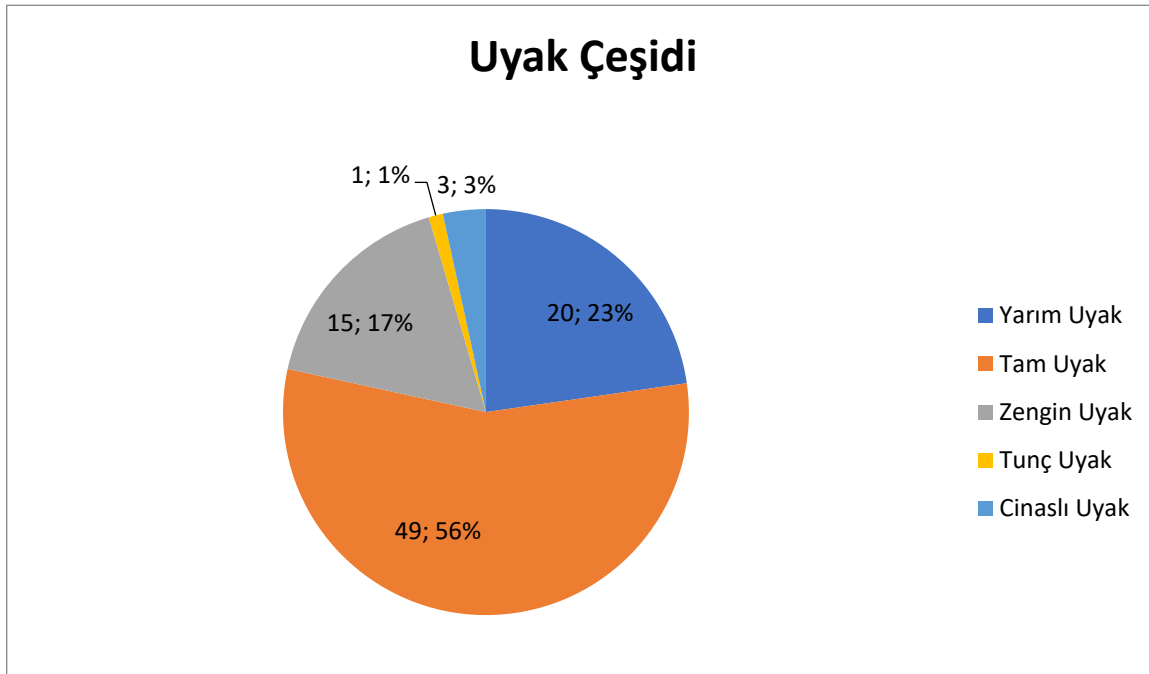
Tablo 2

Eğin Mânilerinin Uyak Çeşidi Dağılımı

Yarım Uyak	20
Tam Uyak	49
Zengin Uyak	15
Cinaslı Uyak	3
Tunç Uyak	1
Uyaksız	3

Grafik 2

Eğin Mânilerinin Uyak Çeşidi Dağılımı

Buna göre Eğin mânilerinin %56'sı tam uyak, %20'si yarım uyak, %17'si zengin uyak, %3'ü cinaslı uyak, %1'i tunç uyak ile yazılmıştır.

3.3.Eğin mânilerinin uyak örgüsü bakımından incelenmesi

Şiirde mısra sonlarındaki ses benzerliklerine bakılarak yapılan şemaya uyak örgüsü denir. Çalışmanın örneklemini oluşturan doksan iki adet mâni içerisinde üç adet kesik mâni ve altı adet beş satırlı mâni dışarıda tutularak yüzdelik oranlama 82 adet mâni üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Aşağıda verilen mâniler sırasıyla; a a b a , a a b şeklinde.

Çıkmam yüce dağa kar olmayınca
Yaylasın yaylamam yar olmayınca
Yiğit sevdiğine yanar yakılır
Neylesin elinde yar olmayınca

Bülbül ne yatarsın çukur ovada
Eşin arar seni bulmaz yuvada
Bana derler neyin kaldı sılada
Hiç demezler kara gözlün ağlıyor

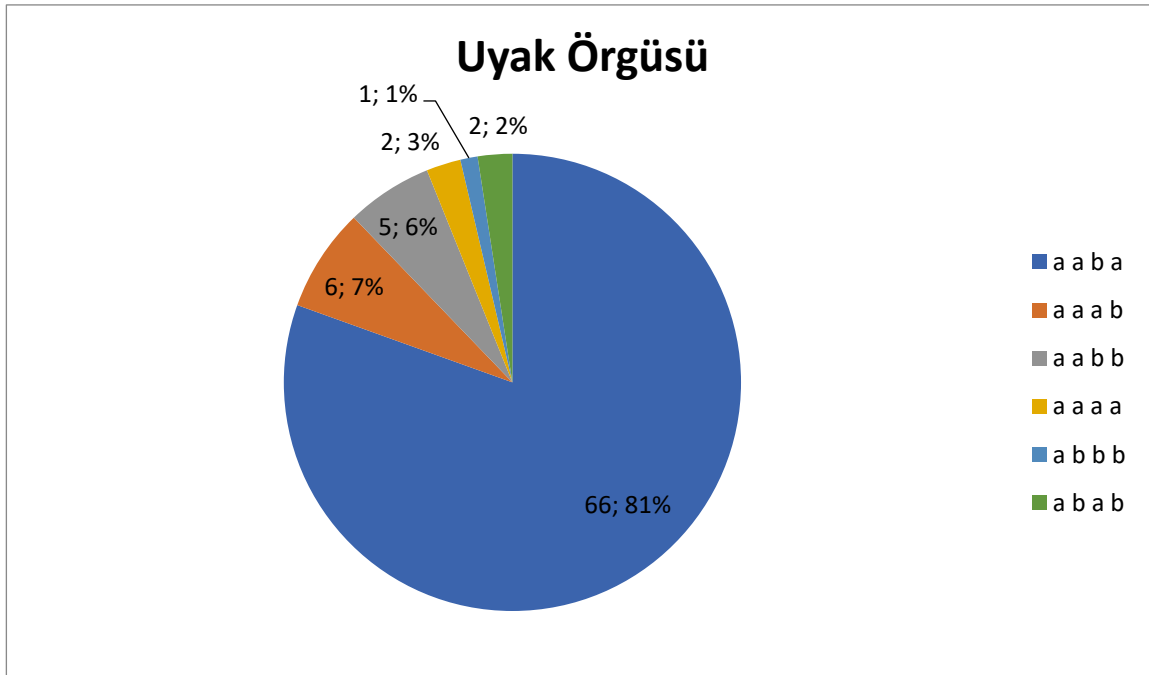
Tablo 3

Eğin Mânilerinin Uyak Örgüsü Dağılımı

a a b a	66
a a a b	6
a a b b	5
a a a a	2
a b b b	1
a b a b	2

Grafik 3

Eğin Mânilerinin Uyak Örgüsü Dağılımı

Buna göre Eğin mânilerinin;

%81'i a a b a

%7'si a a a b

%6'sı a a b b

%3'ü a a a a

%2'si a b a b

%1 i a b b b uyak kalıbıyla yazılmıştır.

3.4. Beş Satırlı Mânilerde Uyak Örgüsü

Tablo 4

Beş Satırlı Mâni Uyak Örgüsü

a a b b	3
a a b bb	1
a a b c	1
a a b a c	1

3.5. Eğin mânilerini oluşturan dizelerin durak kalıplarına göre incelenmesi

Hece ölçüsü ile yazılan şiirlerde, mısranın bölümlere ayrılmasına durgulanma; bu bölümlere de durak adı verilir. Çalışmanın örneklemini oluşturan doksan iki adet mâninin dizeleri durak kalıpları açısından incelenmiştir. Aynı durak kalıbında olan dize sayıları toplanarak yüzdelik oran oluşturulmuştur.

Aşağıda verilen mâniler sırasıyla 6+5 ve 4+4+3 duraklı hece ölçüsünden oluşmaktadır.

Çıkmam yüce dağa kar olmayınca
Yaylasın yaylamam yar olmayınca
Yiğit sevdiğine yanar yakılır
Neylesin elinde yar olmayınca

Gelin oldum çabuk çözün alımı
Diyemedim nazlı yâre halımı
Karlı dağlar engel olmuş arada
Mektup ilen arz edeyim halımı

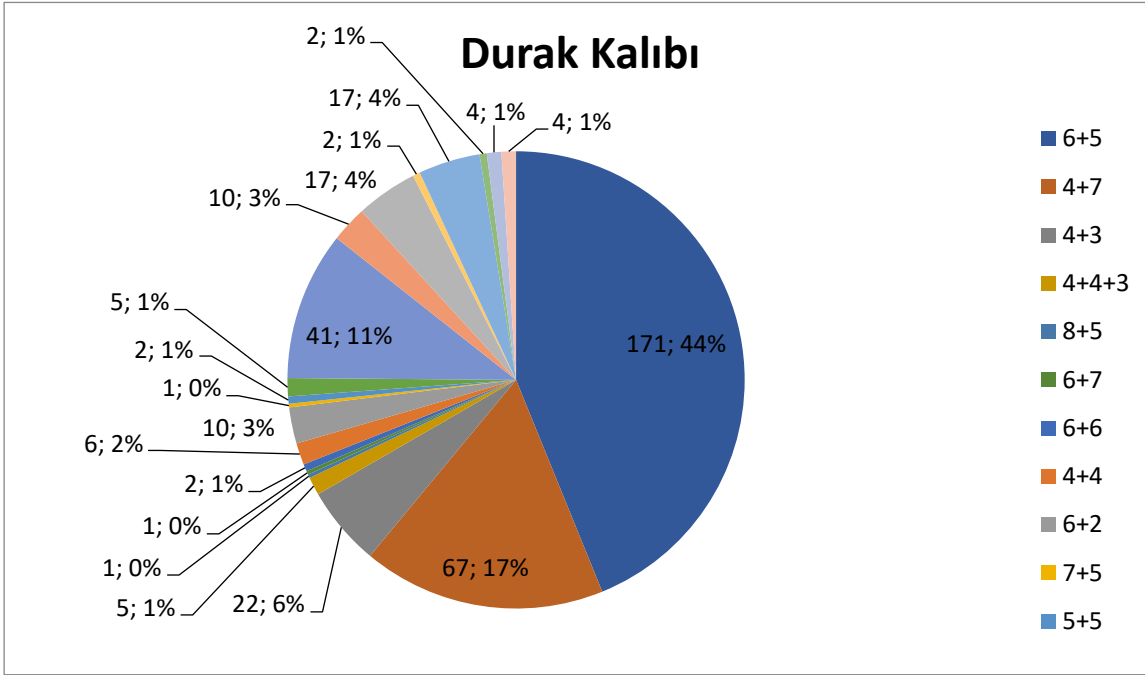
Tablo 5

Eğin Mânilerinin Durak Kalıbı Dağılımı

6+5	171
4+7	67
4+3	22
4+4+3	5
8+5	1
6+7	1
6+6	2
4+4	6
6+2	10
7+5	1
5+5	2
8+3	5
3+4	41
2+5	10
3+4	17
2+6	2
2+3	4
3+2	4

Grafik 4

Eğîn Mânilerinin Durak Kalıbı Dağılımı

Buna göre Eğîn mânilerini oluşturan dizelerin;

%44'ü 6+5 %1'i 4+4+3

%17'si 4+7 %4'ü 3+4

%6'sı 4+3 %3'ü 6+2 hece kalıbıyla yazılmıştır.

3.6. Eğîn mânilerinin konuları bakımından incelenmesi

Çalışmanın örneklemini oluşturan doksan iki adet mâni konuları bakımından incelenmiştir. Tabolada belirtilen konu başlıkları yüzdelik oranlamaya dâhil edilmiştir.

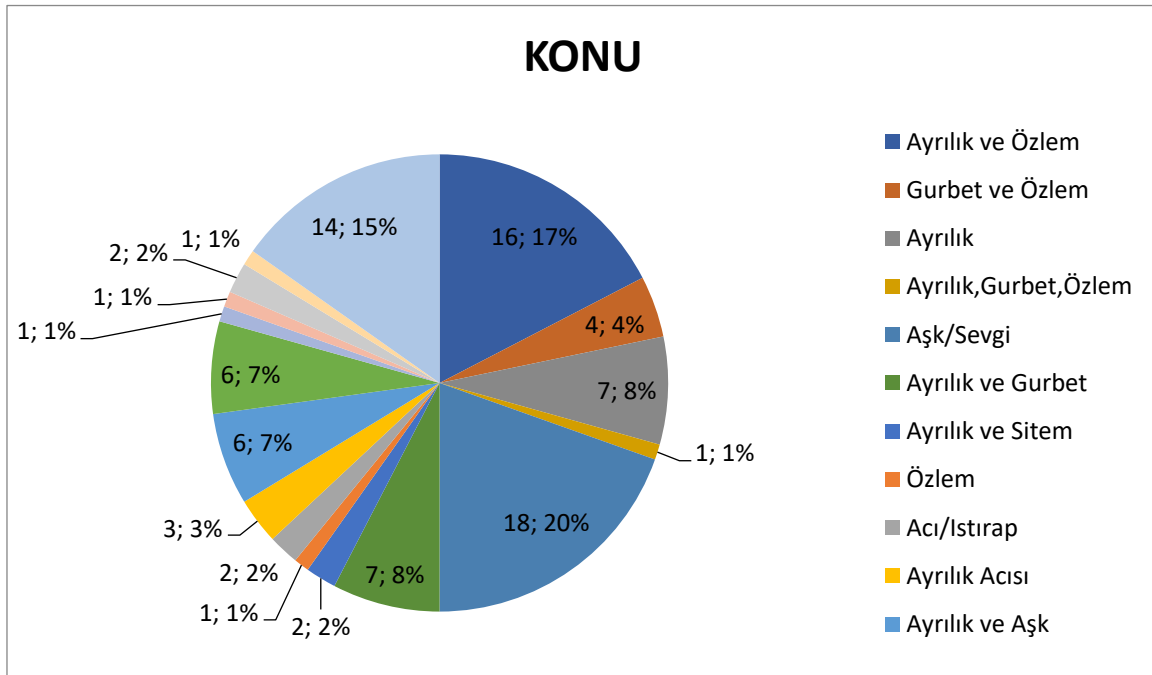
Aşağıda verilen mâniler, gurbet ve özlem temalarını içermektedir.

Mektup gönder mektubuna dolanam
Akşam yatam seherlerde uyanam
Ela gözlerini sevdiğim ağam
Ben bu hasirete nasıl dayanam

Sabahtan uyandım fecir sökerken
Yürek kan ağlıyor bülbül öterken
Ela gözlerini sevdiğim ağam
Aklımı başımdan aldın giderken

Tablo 6*Eğın Mânilerinin Konu Dağılımı*

Ayrılık ve Özlem	16
Gurbet ve Özlem	4
Ayrılık	7
Ayrılık,Gurbet,Özlem	1
Aşk/Sevgi	18
Ayrılık ve Gurbet	7
Ayrılık ve Sitem	2
Özlem ve Sitem	1
Özlem	1
Acı/Istırap	2
Ayrılık Acısı	3
Ayrılık ve Aşk	6
Gurbet	5
Aşk ve Gurbet	1
Özlem	1
Güzellik	2
Aşk ve Ölüm	1
Diğer	14

Grafik 5*Eğın Mânilerinin Konu Dağılımı*

Buna göre Eğın mânilerinin,

%20'si aşk/sevgi

%16'sı ayrılık ve özlem

%15'i diğer

%8'i ayrılık

%8'i ayrılık ve gurbet

%7'si ayrılık ve aşk konularında yazılmıştır.

4. Sonuç

Mâni, anonim Türk halk edebiyatı nazım biçimlerindedir. Mâniler halk edebiyatı ile ilgili incelemelerde genellikle söylendikleri yöreden ziyade içerikleriyle öne çıkarlar. Eğin’de söylenen mânilerin ise bu duruma istisna oluşturacak biçimde yörenin ismi ile öne çıktığı; yörenin coğrafi, kültürel, sosyolojik özelliklerini yansıtarak kendine özgü mâni geleneğini oluşturduğu görülmektedir. Yöredeki bu mâni geleneğini oluşturan unsurların başında hiç kuşkusuz Eğin’in çevre illerle ulaşımına imkan tanımayan coğrafyası zemin hazırlamıştır. Ekonomik faaliyetlerin kısıtlılığı Eğinli erkekleri İstanbul’a çalışmaya gitmeye sevk etmiştir. Eşlerini gurbete gönderen kadınlar, gurbete gönderdikleri -çoğunlukla da haber alamadıkları- eşlerine olan hasretlerini ve ayrılığın acısını bu mânilerle dile getirmişlerdir.

Çalışmamızda doksan iki adet Eğin mânisi; hece ölçüsü, uyak çeşidi, uyak örgüsü, durak kalıpları ve konuları bakımından incelenmiştir. İncelenen mâniler, Füsun ve Kanber Durna’nın 2021 yılında yayınlamış oldukları Eğin’de Söylenen Mâniler isimli kitaptan alınmıştır. Bu incelemelerde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Eğin mânilerinin %71’i on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Eğin mânilerinin %56’sının uyak çeşidi tam uyaktır.

Eğin mânilerinin %44’ü 6+5 duraklı hece ölçüsüne sahiptir.

Eğin mânilerinin %81’i “a a b a” uyak örgüsüyle yazılmıştır.

Eğin mânilerinin %20’sinin konusunu “aşk/sevgi” temaları oluştururken %17’sini ayrılık ve özlem” temaları oluşturmaktadır.

Eğin mânilerinde en çok “yar, ağam, ela, ayrılık, Eğin, hasret, sevdiğim, ağam, mektup, can, gül, kar, yel, sel, kömür, gül, kan, ağlamak, nazlı, dal, sıra, bülbül” kelimeleri kullanılmıştır.

Buna göre; Eğin mânileri 6+5 duraklı ve on birli hece ölçüsü ile “a a b a” uyak örgüsü ve tam uyak kullanılarak yazılan; temaları aşk/sevgi, ayrılık ve özlem olan mânilerdir.

Kaynakça

- Akpınar, E. (2012). Eğin türkülerinin coğrafi analizi. *Turkish Studies Internatiol Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkie*, 4 (7), 253-274.
- Albayrak, N. (2010). *Ansiklopedik halk edebiyat sözlüğü* (Vol. 200). Kapı Yayınları.
- Çalka, M. S. (2022). Türk edebiyatının tek dörtlük nazım şekillerine dair tespitler: Mâni, tuyuğ ve rubâî. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3(2), 41-56.
- Demir, S. (2007) *Kemaliye (Eğin) yöresi halk müziğinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Dilçin, C. (2009). *Örnekleriyle Türk şiir bilgisi*. TDK Yayınları.
- Durna, F. & Durna, K. (2021). *Eğin'de söylenen mâniler*. Can Yayınları.
- Şimşek, E. (2011). Eğin(Kemaliye) "Elagözlüleri"nde gurbet veya İstanbul. *Türk Halk Bilimi*, 952-966.
- Şen, Ü. S., Şen, Y. & Akçay, Ş. Ö. (Ed.). (2022). *Müzik araştırmalarında bilimsel yöntem ve yaklaşımlar*. Nobel Yayınları.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.